

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
Београд
16. новембар 2023. године

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ПРИМЉЕНО: 10 NOV 2023			
Орг. јед.	Број	Прилог	Број листи
02	1184/6	—	—

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ – ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА

Одлуком Изборног већа Универзитета у Београду – Правног факултета 02-број: 1184/6, која је донета на XVIII седници одржаној 25. септембра 2023. године, одређени смо за чланове Комисије за писање реферата о пријављеним кандидатима на конкурс за избор и заснивање радног односа на радном месту једног наставника у звању **доцента за ужу научну област Јавне финансије и финансијско право – предмети: Пореско право и Право међународних пореских уговора** на Универзитету у Београду – Правном факултету. Након што смо се упознали са достављеном документацијом, подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

На расписани конкурс за радно место једног доцента за ужу научну област Јавне финансије и финансијско право – предмети: Пореско право и Право међународних пореских уговора, који је објављен у „Службеном гласнику РС“ бр. 83 од 29. септембра 2023. године и у публикацији Националне службе за запошљавање „Послови“ од 4. октобра 2023. године, као и на интернет страници Факултета пријавила се у року 1 (једна) кандидаткиња: **др Лидија Живковић**, из Београда.

а) Основни биографски подаци

Лидија Живковић је рођена 25. марта 1990. године у Београду. Завршила је Основну школу „Дринка Павловић“ и Прву београдску гимназију. На Правни факултет Универзитета у Београду уписала се 2009. године и дипломирала на теоријско-правном модулу 2013. године, са општим просеком 9,97. Мастер студије из области Међународног пореског права завршила је *cum laude* 2015. године на Економском универзитету у Бечу (Wirtschaftsuniversität Wien, Institut für Österreichisches und Internationales Steuerrecht), одбравивши мастер тезу под називом *Finality of Losses and their Different or Preferential Treatment* („Финални губици и њихов другачији или повлашћени третман“), под менторством Prof. Dr.h.c. Michael Lang-a. Мастер студије из области Јавних финансија и Пореског права на Правном факултету Универзитета у Београду завршила је 2017. године, положивши све испите са оценом 10,00 и одбравивши, такође са највишом оценом, мастер рад на тему „Резидентство правних лица“, под менторством проф. др Гордане Илић-Попов. Од 2017. године студент је докторских студија на Правном факултету Универзитета у Београду, на смеру Јавне финансије и финансијско право. Усмени докторски испит I и II положила је са просеком оцена 10,00. Дана 16. маја 2023. године одбранила је с одликом докторску дисертацију, под насловом „Општа антиабузивна правила“, пред Комисијом у саставу: проф. емеритус Дејан Поповић, проф. др Марина Димитријевић и проф. др Светислав

Костић, а под менторством проф. др Гордане Илић Попов, чиме је стекла научни степен доктор наука – правне науке.

Лидија Живковић је од октобра 2019. године асистент на Катедри за правно-економске науке, на предметима Пореско право и Право међународних пореских уговора. На предмету Пореско право била је прво демонстратор у школској 2017/18. години, а затим сарадник у настави у току школске 2018/19. године.

У периоду од децембра 2013. године до септембра 2014. године била је приправник – волонтер у Привредном суду у Београду. Од јануара 2016. године до октобра 2017. године била је запослена прво као практикант, а затим консултант у пореско-правном одељењу консултантске фирме KPMG Београд.

Успешно је похађала Летњу школу из Међународног пореског права у Бечу (*CEE Vienna International Tax Law Summer School*) јула 2013. године, као и *Ronald Coase Workshop on Institutional Analysis* на Универзитету у Шиамену (Xiamen), Кина, маја месеца 2017. године. Априла 2018. године похађала је курс *Finance for Non-finance Training*, који је у Београду организовао Price Waterhouse Coopers, а јуна 2018. године курс *Law and Economics of Taxation* у швајцарском Студијском центру *Gerzensee*, у организацији Фондације Националне банке Швајцарске. Била је у летњим месецима 2017. и 2019. године на истраживачким боравцима у Institute for Austrian and International Tax Law у Бечу, Аустрија и International Bureau of Fiscal Documentation у Амстердаму, Холандија. Фебруара 2022. године је похађала у Бечу семинар студената докторских студија, под називом *European Tax Law*, организован од стране Института за аустријско и међународно пореско право, Бечког универзитета за економију и бизнис, Универзитета у Лајдену, Стокхолмског универзитета и Универзитета у Упсали. Такође, похађала је септембра 2022. године семинар *Comparative Tax Law*, који су организовали Универзитет у Упсали и Центар за пореско право у Упсали, Шведска. Септембра месеца 2022. године је, такође, учествовала у радионици *Innovative Teaching Methods in Legal Education*, организован у оквиру пројекта *MELE (Modernising European Legal Education)*, од стране Europa Institut-a и Универзитета у Кадизу, Херез де ла Фронтера, Шпанија. Јуна 2023. године била је на истраживачком боравку у Сарбрикену, Немачка, на Europa Institut – Universität des Saarlandes.

Као одличан студент на свим нивоима студија била је корисник великог броја стипендија: SYLFF – Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund, Tokyo Foundation for Policy Research (2019), као и SYLFF – COVID 19 Grant (2020. и 2021.), стипендије Немачке службе за академску размену (DAAD) за учење немачког језика (ниво C2) на Хумболтовом универзитету у Берлину (2021), стипендије Немачке службе за академску размену (DAAD) у оквиру пројекта SEE, EU Cluster of Excellence in EU and International Law, за истраживачки боравак на Europa Institut, Saarland University (2022), стипендије Српског фискалног друштва за истраживачки боравак у иностранству (2019), стипендије Фондације швајцарске Националне банке за похађање курса *Law and Economics of Taxation* у Студијском центру „Gerzensee“ (2018), стипендије за младе истраживаче Министарства просвете, науке и технолошког развоја (2018), стипендије Града Београда (2012. и 2013.) и стипендије Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (2010, 2011 и 2012.).

Такође, добитник је награде за студентски есеј из области права и економије из Фонда Задужбине Луке Ђеловића и Миливоја Јовановића (2013). Сваке године основних студија била је награђивана од стране Правног факултета Универзитета у Београду за постигнут одличан успех.

Лидија Живковић је приложила потврде о знању на највишем нивоу два светска језика: енглеског језика (Cambridge IELTS Academic, Grade: 8.5/9, C2) и немачког језика (Humboldt-Universität zu Berlin, C2).

Члан је Српског фискалног друштва (СФД) и Међународне фискалне асоцијације (International Fiscal Association – IFA). Такође, председник је Мреже младих Српског фискалног друштва, које је српски огранак IFA-е.

б) Наставна активност и друге делатности на високошколској установи

Током зимског семестра школске 2016/17. године Лидија Живковић је била ангажована као демонстратор на предмету Економска политика на Правном факултету Универзитета у Београду, на извођењу вежби из предмета Основи економије, а у зимском семестру школске 2017/18. године била је демонстратор на предмету Пореско право и изводила вежбе из тог предмета. У школској 2018/19. години изабрана је за сарадника у настави на предмету Пореско право на Правном факултету Универзитета у Београду, а од школске 2019/20. године за асистента на предметима Пореско право и Право међународних пореских уговора, у ком звању се и сада налази. Такође, имала је учешће на мастер студијама на енглеском језику (Master in European Integration и Master in International Taxation) и на студијама Gender Equitable Taxation (Spring School Law, Gender / Pilot Master Law and Gender Project).

Укупна просечна оцена из Индивидуалног статистичког извештаја о вредновању педагошког рада руководиоца вежби Лидије Живковић, асистента на предмету Пореско право у школској 2019/20. години износи 4,84 (број студената који су учествовали у вредновању 141); у школској 2020/21. години – 4,66 (број анкетних листића 241); у школској 2021/22. години – 4,73 (број анкетних листића 196); у школској 2022/23. години – 4,78 (број анкетних листића 132). Поред одличне бројчане оцене, Лидија Живковић је у упитнику добијала и писане похвале за свој рад („Одлично објашњава“, „Држи сјајне вежбе и веома корисне. Све похвале!“, „Добра интеракција са студентима, корисне вежбе“, „Професионална, одлично сарађује са студентима и максимално је посвећена организовању наставе.“, „Стручност, знање и лакоћа појашњавања градива и материје уз максимално подстицање на рад самих вежбача.“, „Све похвале за ангажованост и предан рад за време вежби.“ итд.).

Поред тога, у школској 2019/20. години је учествовала у извођењу наставе на енглеском језику из предмета EU Tax Law на Master in European Integration; евалуације нису биле спроведене због епидемиолошких мера уведених због пандемије изазване вирусом Covid-19; у школској 2020/21. године укупна просечна оцена је 4,50 (у евалуацији је учествовало два студента); у школској 2021/22. години – 5,00 (у евалуацији је учествовало два студента); у школској 2022/23. години – 4,94 (у евалуацији је учествовало четири студента).

Декан Правног факултета Универзитета у Београду је Одлуком 02-бр.: 1184/7 од 24. октобра 2023. године образовао Комисију за оцену приступног предавања кандидата за допента за ужу научну област Јавне финансије и финансијско право – предмети: Пореско право и Право међународних пореских уговора, др Лидије Живковић, у саставу: проф. др Гордана Илић Попов, председница Комисије, проф. др Светислав Костић, члан и проф. др Марина Димитријевић, члан. Након завршеног приступног предавања др Лидије Живковић, под називом „Порез на дигиталне услуге“, које је одржано 15. новембра 2023. године, са почетком у 13 часова у Семинару Јован

Ловчевић на Правном факултету Универзитета у Београду, сваки члан Комисије је оценио предавање оценом од 1 до 5. Приликом оцењивања се руководио критеријумима предвиђеним у члану 7. Одлуке о извођењу приступног предавања на Универзитету у Београду („Гласник Универзитета у Београду“, бр. 195/16), и то: припрема предавања; структура и квалитет садржаја предавања; дидактичко-методички аспект извођења предавања. На основу појединачних оцена свих чланова Комисије, просечна оцена приступног предавања др Лидије Живковић је 5 (пет).

Била је тренер тима студената четврте године Правног факултета Универзитета у Београду на такмичењу симулације суђења (*Moot court*) из међународног пореског права, у оквиру Руске недеље међународног опорезивања, које се одржало у априлу 2018. године, када су студенти нашег тима освојили престижно друго место.

Поред наставних активности, Лидија Живковић је била анагажована и у другим активностима на Факултету. Била је члан Комисије за спровођење пријемног испита Правног факултета Универзитета у Београду (2020–2022), члан Комисије за израду промотивног писаног материјала Правног факултета Универзитета у Београду (од 2019.), члан Комисије за контролу квалитета Правног факултета Универзитета у Београду (од 2018.), заменик члана Етичке комисије Правног факултета Универзитета у Београду (у периоду мај – октобар 2021.) и члан Комисије за јавне набавке Правног факултета Универзитета у Београду (од 2023.).

в) Научни и истраживачки рад

Лидија Живковић је, са рефератом (ауторским или коауторским), учествовала на значајном броју међународних и домаћих научних конференција, и то: Међународна научна конференција *Crypto Assets: Tax Law and Policy*, Институт за аустријско и међународно пореско право (Пуст, Аустрија, јун/јул 2023); XXXI Сустрет правника у привреди Србије „Пословно право између регулативе и праксе“ (Врњачка Бања, Србија, мај 2023); Међународна научна конференција „Правна традиција и нови правни изазови“, Правни факултет Универзитета у Новом Саду (Нови Сад, Србија, октобар 2022); Међународна научна конференција *European Association of Tax Law Professors Congress 2022: Taxation of companies in economic and financial distress*, *Wirtschaftsuniversität Wien* (Беч, Аустрија, јун 2022); Конференција „Епидемија. Право. Друштво“, Правни факултет Универзитета у Београду (Београд, Србија, јун 2022); Конференција „Интернет дијалог“, Правни факултет Универзитета у Београду и Фондација „Регистар националног интернет домена Србије“ (РНИДС), са темом „Порески аспекти пословања на интернету“ (Београд, Србија, јун 2021 – *online*); *PhD Colloquium*, Правни факултет Универзитета у Београду (април 2021 – *online*); Међународна научна конференција *EURASIAN Tax Week*, Финансијски универзитет при Влади Руске Федерације и руски огранак Међународне фискалне организације (март 2021 – *online*); Међународна научна конференција „Правна традиција и нови правни изазови“, Правни факултет Универзитета у Новом Саду (октобар 2020 – *online*); Конференција „Идентитетски преображај Србије“, Правни факултет Универзитета у Београду (Београд, Србија, фебруар 2020); Конференција „Идентитетски преображај Србије“, Правни факултет Универзитета у Београду (Београд, Србија, април 2019); XXXI сустрет *Копеоичке школа природног права* (Копеоичк, Србија, децембар 2018); Међународна научна конференција *Tax Treaty Arbitration Conference*, Институт за аустријско и међународно пореско право (Пуст, Аустрија, јул 2018); Конференција *XII*

Harmonius School of Law (Београд, Србија, децембар 2017) и *Ronald Coase Institute Conference*, Универзитет у Шиамену (Шиамен, Кина, мај 2017).

Без реферата је учествовала на следећим међународним научним конференцијама: *28th Viennese Symposium on International Tax Law – “Methods to Avoid Double Taxation”*, Wirtschaftsuniversität (Беч, Аустрија, јун 2021); *27th Viennese Symposium on International Tax Law – “Taxes Covered: The Scope of Double Taxation Conventions”*, Wirtschaftsuniversität (Беч, Аустрија, јун 2020); *Gender Competent Legal Knowledge – LAWGEM Online Conference*, Правни факултет Универзитета у Београду (мај 2020); *26th Viennese Symposium on International Tax Law – “Tax Treaties and Procedural Law”*, Wirtschaftsuniversität (Беч, Аустрија, јун 2019) и *European Association of Tax Law Professors Congress – “Corporate Tax Residence and Mobility”*, Универзитет у Лођу (Лођ, Пољска, јун 2017).

Истраживачки рад Лидије Живковић огледа се, између осталог, и у учешћу у стратешким научним пројектима Правног факултета Универзитета у Београду: „Идентитетски преображај Србије“ (2018–2020) и „Епидемија. Право. Друштво“ (2021), а тренутно је ангажована на пројекту „Савремени проблеми правног система Србије“ (2022, 2023). Такође, била је сарадник и на неколико међународних пројеката: *Observatory on the Protection of Taxpayer’s Rights*, International Bureau of Fiscal Documentation, Amsterdam (2017 – 2022); *Support to Enhancing the Quality of the Tax System in Serbia* (Project of the World Bank with support of the UK’s Good Governance and Investment Climate Fund, provision of technical assistance to the Government of Serbia, 2020–2021); европском пројекту *LAWGEM: New Quality in Education for Gender Equality*, Strategic Partnership for the Development of Master’s Study Law and Gender (2019–2021); *Globalization. Illicit Trade, Sustainability and Security*, European Cooperation for Science and Technology (2023) и *Building Gender Equality through Gender Budgeting for Institutional Transformation (Budget-It)*, HORIZON-WIDERA-2022-ERA-0 (2023). Осим тога, била је члан тима Правног факултета Универзитета у Београду за пружање стручне помоћи Министарству финансија Републике Србије у припреми нацрта преговарачке позиције у поступку приступања Србије Европској унији за поглавље 16 – Порези (2021).

г) Објављени радови

Кандидаткиња др Лидија Живковић је објавила следеће радове, које је приложила уз пријаву:

1. Serbia in *Taxation of Companies in Financial and Economic Distress* (ed. E. Kristoffersson), IBFD, Amsterdam, 2023, 385–400.
2. Порез на дигиталне услуге: дизајн, правна природа и перспективе, *Право и привреда*, 1/2023 (коауторски са Гордана Илић Попов), 1–24.
3. Unshell Directive Proposal in a Nutshell: Open Questions, *Strani pravni život*, Vol. 66, 4/2022, 367–386.
4. Women with Disabilities through the Lens of the Tax System – The Case of Serbia in *Intersectional Discrimination of Women and Girls with Disabilities and Means of their Empowerment* (eds. Lj. Kovačević, M. Evola, D. Vujadinović), Faculty of Law University of Belgrade, Belgrade, 2022, 689–702.

5. Gender Equitable Taxation in *Gender-Competent Legal Education* (eds. D. Vujadinović, M. Fröhlick, T. Giegerich), Springer 2023 (коауторски са Е. Kristoffersson, М. Cedro, Т. Ponto Aricha), 375–404.
6. Implementing the Multilateral Instrument in Serbia, in *The Implementation and Lasting Effects of the Multilateral Instrument* (eds. G. Kofler et al.), IBFD, Amsterdam, 2021 (коауторски са Дејаном Поповићем и Горданом Илић-Попов), 763–783.
7. Повратак идеје о заједничкој консолидованој основици пореза на добит, *Liber amicorum: Зборник радова у част професора емеритуса Дејана Поповића* (ур. Гордана Илић-Попов), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021, 404–425.
8. The Conference of the Parties: A future for a More Profound Multilateralism in Tax Matters, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, (54), 3/2020, 1123–1140.
9. Resolution of Dual Residence Instances in the Case of Companies, *Annals of the Faculty of Law in Belgrade*, (68), 4/2020, 111–129.
10. National Report Serbia in *Reconstructing the Treaty Network* (eds. D. Duff, D. Gutmann), IFA Cahier de Droit Fiscal International, Vol. 105a, Rotterdam, 2020 (коауторски са Дејаном Поповићем и Горданом Илић-Попов), 691–709.
11. National Report Serbia (Chapter 32) in *Tax Treaty Arbitration* (eds. M. Lang et al.), IBFD, Amsterdam 2020 (коауторски са Дејаном Поповићем и Горданом Илић-Попов), 699–719.
12. Serbia Introduces New Tax Incentives to Boost the Knowledge-Based Economy, *European Taxation*, Issue 2/3, 2020 (коауторски са Драганом Демировићем), 85–90.
13. National Report Serbia (Chapter 32) in *Implementing Key BEPS Actions: Where do we stand?* (eds. Michael Lang et al.), IBFD, Amsterdam, 2019 (коауторски са Светиславом В. Костићем), 721–751.
14. Решавање спорова поводом двоструког опорезивања у праву Европске уније, *Правни живот* 11/2019, 47–61.
15. Real estate proviso као анти-абузивно правило у српским пореским уговорима, *Прилози пројекту Идентитетски преображај Србије – колективна монографија* (ур. Ивана Крстић, Маја Лукић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2019, 297–312.
16. Излазни порези у случају привредних друштава у праву Европске уније, *Правни живот* 10/2018, 725–742.
17. National Report Serbia in *Anti-avoidance measures of general nature and scope – GAAR and other rules* (eds. P. Rosenblatt, M. E. Tron), IFA Cahier de Droit Fiscal International, Vol. 103a, 2018 (коауторски са Дејаном Поповићем и Горданом Илић-Попов), 5–21.
18. Taxpayers' Rights in Serbia: The Existing Framework and Much-Needed Improvements, *Tax Notes International*, (89), 9/2018, 807–819.
19. Поступак заједничког договарања у пореским стварима у светлу BEPS акционог плана, *Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in SEE*, 2017, 286–302.

20. Finality of Losses and their Different or Preferential Treatment, in *Non-Discrimination in European and Tax Treaty Law* (eds. K. Dziurdz, C. Marchgraber), Linde Verlag, Vienna 2015, 105–127. (објављена мастер теза одбрањена у Бечу)

У наставку ћемо дати оцену радова.

1. Општа антиабузивна правила, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2023.

Докторска дисертација Лидије Живковић „Општа антиабузивна правила“ садржи 340 страница, укључујући 46 страна са списком коришћене литературе (укупно 630 библиографских јединица на српском, енглеском и немачком језику). Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ је, у складу са важећим Правилником о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду, проверила оригиналност докторске дисертације коришћењем софтвера *iThenticate*. Утврђено подударане текста (индекс сличности) износи 10%, а утврђене појединачне сличности са другим објављеним текстовима износе у једном случају 2%, а у свим осталим случајевима су мање од 1%. Менторка проф. др Гордана Илић Попов је на основу увида у извештај дала позитивну оцену оригиналности докторске дисертације, утврдивши да су наведене сличности последица цитирања, библиографских података, упућивања на правне прописе, коришћења општих и библиографских података о коришћеној литератури.

Предмет докторске дисертације је анализа института општег антиабузивног правила. Теоријски циљ дисертације се односи на давање одговора на следећа питања: (1) Шта су узроци законите нелегитимне пореске евазије? (2) Какви су правни институти упоредноправно на располагању пореским јурисдикцијама за сузбијање законите нелегитимне пореске евазије те да ли се начело фактицитета, прописано чл. 9 српског Закона о пореском поступку и пореској администрацији (ЗППА), може сматрати таквим инструментом? (3) Имајући у виду варијетет упоредноправно присутних облика општих антиабузивних правила, да ли је могуће идентификовати одређене њихове елементе који представљају заједнички садржалац за сва анализирана решења? (4) Какав је однос између унутрашњег општег антиабузивног правила и: (а) посебних антиабузивних правила прописаних пореским законодавством конкретне јурисдикције; (б) општих антиабузивних правила садржаних у пореским уговорима који су у примени у конкретној пореској јурисдикцији; (в) примарног и секундарног права Европске уније? (5) Која ограничења формулацији, односно примени унутрашњих општих антиабузивних правила намећу најважнија правна начела на којима се темеље савремени порески системи у демократским друштвима? и (6) Који би механизми заштите права пореских обвезника могли да ублаже опречности између општих антиабузивних правила и анализираних правних начела? Практични те, сходно томе, и крајњи циљ дисертације састоји се у примени добијених теоријских налаза у контексту порескоправног оквира Републике Србије. Предочене конкретне смернице за формулисање *de lege ferenda* општег антиабузивног правила могу да представљају полазну основу за доносиоце порескополитичких одлука за одабир решења која би била у складу са посебностима и капацитетима српског пореског система. Такође, дати предлози могу бити од користи и законодавцима других држава Западног Балкана, које су на путу европских интеграција у перспективи такође суочене са потребом увођења нових, односно изменама постојећих општих антиабузивних правила.

Кандидаткиња је у свом истраживању пошла од пет основних хипотеза.

Прва хипотеза: Општа антиабузивна правила представљају есенцијални елемент модерних пореских система зато што се законски опис пореског чињеничног стања, по правилу, везује за правну форму, а не за економску суштину трансакција. Кандидаткиња испитује становиште које заступају критичари института општег антиабузивног правила, према коме су узроци законите нелегитимне пореске евазије ендемог карактера, тј. произлазе из самог начина на који је устројено пореско право као скуп правних норми којима се уређује пореска материја.

Према том становишту, увођење општег антибузивног правила у одређени порески систем само одражава претходни неуспех законодавца да циљеве пореске политике преточи у легислативни текст на јаснији и принципијелнији начин. Не спорећи чињеницу да закониту нелегитимну евазију омогућава: (1) околност да се порески законодавац приликом дефинисања законског описа пореског чињеничног стања често ослања на концепте приватног права, за које не предвиђа аутономно значење, као и (2) постојање разноврсних структурних елемената пореских облика у саставу пореског система, који су неопходна претпоставка успешног администрирања наведених пореских облика, кандидаткиња успешно аргументује значај који у том погледу имају одређени егзогени фактори (који не произлазе из начина на који је устројено пореско право). Као кључни егзогени фактор идентификован је особени однос адресата – пореских обвезника према пореским прописима. Такав однос огледа се у перципирању порескоправних одредаба као оруђа за реализацију сопствених интереса, уместо као инструмента намењеног реализацији циљева пореске политике. Сходно томе, премда не може да елиминира ендogene факторе који омогућавају закониту нелегитимну пореску евазију, опште антибузивно правило коригује описану перцепцију, односно шаље јасну одвраћајућу поруку пореским обвезницима (и њиховим пореским саветницима) заинтересованим за креативну примену прописа у пореској материји. Кандидаткиња признаје да се увођење општег антибузивног правила може окарактерисати тек као *second best* решење, али да с обзиром на то да реформе које би омогућиле уклањање ендогених фактора нису практично изводљиве, увођење општег антибузивног правила представља, заправо, једино спроводиво решење, чиме је њена прва хипотеза успешно потврђена.

Друга хипотеза: Проблем адекватне формулације општег антибузивног правила те, сходно томе, и његове учинковитости лежи, пре свега, у неодређености и динамичности његовог предмета регулисања. Дефиниција законите нелегитимне пореске евазије, која представља предмет регулисања општег антибузивног правила, претпоставља претходну вредносну оцену на коју у битној мери утичу економске, политичке и укупне друштвене прилике у одређеној јурисдикцији. Немогућност прецизног дефинисања законите нелегитимне пореске евазије налаже да се приликом формулисања општег антибузивног правила одступи од законодавне технике која је у основи правних правила, а која је доминантно заступљена у прописима који уређују пореску материју. Предуслов за делотворну *ex ante* регулацију законите нелегитимне пореске евазије, коју треба да обезбеди опште антибузивно правило, јесте коришћење законодавне технике својствене формулисању правних начела. Премда је у већини грана права примена такве легислативне технике препозната као нужност, посебно за регулисање оних области које карактерише значајна динамика друштвених односа, у пореској материји се на њу, по правилу, гледа са неодобравањем, позивањем на специфичности пореског права као гране јавног права која намеће одређена ограничења имовинским правима својих адресата. Полазећи од претходних налаза, према којима законита нелегитимна евазија није само природни исход садејства слободе уговарања и ослањања пореског законодавца на концепте преузете из приватног права, већ да умногоме зависи од односа који адресати – порески обвезници имају према пореским прописима, у дисертацији се аргументује супротно виђење. Кандидаткиња темељно аргументује приступ, према коме не постоје оправдани разлози због којих би законита нелегитимна евазија, као специфични облик креативног поштовања пореских прописа требало да ужива другачији, односно из угла пореског обвезника повољнији третман у поређењу са креативном применом прописа у другим областима правног регулисања. Таквим приступом она потврђује и своју другу полазну хипотезу.

Трећа хипотеза: Без обзира на значајни варијетет појавних облика општих антибузивних правила у различитим пореским системима, могуће је идентификовати њихове нужне елементе, супстантивне и процесне. При провери треће хипотезе кандидаткиња се користила преваходно функционалном упоредноправном анализом општих антибузивних правила. Утврђено је да је, без обзира на разлике које међу њима постоје (било да је реч о домену примене, размерама последица које производе у односу на спорни аранжман, али и пореског обвезника, степену дискреционих овлашћења која пружају органима који их примењују и др.), у сваком моделу општег антибузивног правила могуће уочити два основна сегмента: (1)

дефинишући сегмент, којим законодавац настоји идентификовати понашање које се жели сузбити општим антибузивним правилом, а који се уобичајено састоји из обе групе елемената – супстантивних и процесних, и (2) реконструктивни сегмент, којим се детерминишу ефекти, односно правне последице примене општег антибузивног правила. За разлику од супстантивних елемената, које је могуће идентификовати у сваком примеру општег антибузивног правила, процесни елементи нису увек присутни. Након идентификације уобичајених елемената општих антибузивних правила, у дисертацији се анализирају и вреднују различити приступи њиховом регулисању. Стога је трећа хипотеза од које се полазило у истраживању делимично потврђена.

Четврта хипотеза: Постоји потреба за увођење ревидираног општег антибузивног правила у српски порески систем, јер начело фактицитета садржано у чл. 9 ЗПППА не испуњава сврху коју му је законодавац иницијално наменио. Кандидаткиња цитирану хипотезу заснива на универзално прихваћеном становишту у домаћој научној и стручној литератури, према коме начело фактицитета садржано у чл. 9 ЗПППА представља опште антибузивно правило, као и налазима појединих домаћих аутора, према којима то начело, у форми у којој је већ две деценије на снази, није подобно да реализује циљ због кога је прописано, а то је спречавање законите нелегитимне пореске евазије. Анализа којој су у дисертацији подвргнути формулација, а затим и примена чл. 9 ЗПППА довела је до битно другачијих закључака. Применом нормативног метода утврђено је да свака од три одредбе у саставу начела фактицитета представља засебан порескоправни концепт, чије се функције међусобно значајно разликују. Једино заједничко свим поменутих одредбама јесте пружање основа органима који примењују пореске прописе за опорезивање у складу са начелом способности плаћања. Примена упоредноправног метода је показала да све одредбе чл. 9 ЗПППА представљају правне транспланте из немачког, односно аустријског пореског законодавства. Анализа релевантних одредаба немачког *Reichsabgabenordnung*-а, а затим и *Abgabenordnung*-а те аустријског *Bundesabgabenordnung*-а и литературе посвећене њиховом тумачењу резултирала је следећим налазима. Функција одредбе упоредиве првом ставу чл. 9 ЗПППА јесте да спречи органе који примењују пореске прописе да чињенице од значаја за опорезивање, као и термине садржане у пореским прописима проматрају искључиво (или превасходно) из приватноправне визуре. У посматраним правним системима наведена одредба названа је „економски приступ“ (нем. *wirtschaftliche Betrachtungsweise*) и има за циљ да нагласи значај телеолошког тумачења оних правних одредаба којима законодавац регулише питања економске, односно пореске природе. Телеолошко тумачење у наведеном контексту захтева осврт органа који примењује пореске прописе на начело способности плаћања. Реч је, дакле, о интерпретативном средству којим се конкретизује то начело. Функција одредбе упоредиве другом ставу чл. 9 ЗПППА јесте да обезбеди опорезивање оног правног посла чије закључење порески обвезник покушава да прикрије (дисимуловани правни посао), приказујући га спољашњем свету као неки други (симуловани) правни посао. С обзиром на то да је реч о институту који треба да омогући опорезивање у складу са економском снагом пореског обвезника, без значаја је да ли је дисимуловани правни посао подобан да произведе грађанскоправна дејства. Другим речима, за разлику од грађанскоправног концепта симулације, поменута одредба у обзир узима искључиво економске, а не и грађанскоправне последице дисимулованог правног посла. У томе и јесте значај њеног посебног уређивања пореским прописом. Такође, други став чл. 9 ЗПППА усмерен је на понашање пореског обвезника које одликује постојање одређених преварних елемената, због чега се у порескоправној теорији сматра ближим незаконитој него законитој нелегитимној пореској евазији. Функција одредбе упоредиве трећем ставу чл. 9 ЗПППА јесте да омогући опорезивање у складу са начелом способности плаћања у ситуацији кад је порески објекат (приход или имовина) прибављен незаконитим путем. Смисао наведене одредбе јесте да осигура да незаконито понашање не буде, из угла пореских прописа, третирано повољније од законитог понашања пореског обвезника. С друге стране, поменута одредба нема ни пенални карактер, што значи да не пружа основ за строжи порески третман незаконитог понашања. Последично, орган који примењује порески пропис дужан је да, за потребе утврђивања пореске обавезе, узме у обзир не само незаконито стечен приход, већ и

трошкове које је порески обвезник имао у вези са стицањем или очувањем незаконито стеченог прихода. Осим тога, поменута одредба је недвосмислено намењена правном регулисању незаконитог понашања, што јасно искључује могућност да се квалификује као саставни елемент општег антиабузивног правила. Упоредни системски порески закони који су послужили као узор за формулацију начела фактицитета (немачки *Abgabenordnung* и аустријски *Bundesabgabenordnung*) и данас регулишу анализирани порескоправни концепте у засебним, сукцесивно распоређеним члановима, у оквиру одељка који садржи опште одредбе примењиве на најшири круг понашања пореских обвезника. Притом, оно што је кључно за испитивање постављене хипотезе јесте околност да оба наведена пореска акта садрже и засебну одредбу, која се у немачкој, односно аустријској литератури и пракси класификује као опште антиабузивно правило. Изнете налазе потврђују и језичко и систематско тумачење одредаба у саставу начела фактицитета. Пре свега, ниједна одредба у његовом саставу не захтева од пореских и судских органа утврђивање постојања нити једне од уобичајених индиција за постојање законите нелегитимне пореске евазије, које су иначе законодавно-технички отелотворене у супстантивним елементима општих антиабузивних правила. Коначно, назив чл. 9 ЗПППА и његово место у српском системском пореском закону не иду у прилог тврдњи да је реч о одредби која се може применити искључиво у корист фискаса, што би био случај да је реч о општем антиабузивном правилу. Сходно томе, Лидија Живковић закључује да одредбе садржане у српском начелу фактицитета нису усмерене на спречавање нелегитимне законите пореске евазије те да ни не могу у томе бити успешне, већ је њихова једина функција правилна квалификација чињеница од значаја за утврђивање пореске обавезе. У том смислу, четврта хипотеза није потврђена, и то не стога што начело фактицитета није формулисано на начин који би омогућио ефикасну борбу против законите нелегитимне пореске евазије, већ зато што је његова формулација, посматрано из угла функције коју поменуте три одредбе у његовом саставу, имају сасвим адекватна. Последице, у оквиру *de lege ferenda* доприноса дисертације, кандидаткиња формулише смернице за *увођење*, уместо *ревизију* општег антиабузивног правила.

Пета хипотеза: Опште антиабузивно правило као механизам борбе против законите нелегитимне пореске евазије захтева формулисање посебног процесног оквира, који за циљ има заштиту права пореског обвезника. У порескоправној литератури је дуги низ година био присутан став о неспојивости општих антиабузивних правила са начелом владавине права, начелом законитости и начелом поделе власти. Ослањајући се, пре свега, на образложења пресуда страних уставних судова који су имали прилике да о наведеном питању одлучују, Живковић је настојала да аргументује супротно становиште. Анализа која је спроведена у дисертацији показала је да општа антиабузивна правила нису *eo ipso* нити *in toto* супротна поменутиим начелима, већ да степен несагласја између њих зависи од: (а) начина на који је опште антиабузивно правило формулисано и (б) робусности и ефикасности система заштите права пореског обвезника, који је у примени у конкретној пореској јурисдикцији. Потврђујући успешно своју пету хипотезу, кандидаткиња иде и корак даље и значајан део дисертације посвећује оцени различитих начина формулисања појединих елемената општег антиабузивног правила, као и оцени разноврсних механизми заштите права пореских обвезника у контексту њихове примене. Резултати спроведеног вредновања упоредноправних решења су били полазна основа за предлагање *de lege ferenda* решења прилагођених српском порескоправном оквиру.

Докторска дисертација је подељена на следеће целине: Увод, седам глава и Закључна разматрања. У Уводу кандидаткиња поставља проблем, односно одређује предмет и циљ(еве) дисертације, указује на значај истраживања института општег антиабузивног правила, формулише полазне хипотезе, представља коришћене научне методе и пружа образложење за њихов одабир.

Прва глава дисертације (*Разумевање појма законите нелегитимне пореске евазије*) посвећена је анализи концепта законите нелегитимне пореске евазије, као појаве чијем сузбијању су намењена општа антиабузивна правила. Анализа је спроведена стављањем у однос наведеног

концепта са концептом незаконите, као и законите легитимне пореске евазије, уз истицање тешкоћа које њихова прецизна демаркација условљава. Потом су испитани узроци законите нелегитимне евазије. С једне стране, идентификовани су и анализирани узроци законите нелегитимне евазије, који произлазе из самог начина на који је устројено пореско право као скуп правних норми којима је регулисана пореска материја, односно структурних елемената појединих пореских облика који чине порески систем. С друге стране, размотрен је утицај који на размере законите нелегитимне евазије има специфичан однос пореских обвезника и њихових правних саветника према одредбама пореских прописа. Засебно поглавље је посвећено, онедавно врло актуелном, концепту агресивног пореског планирања, у коме се аргументује неоправданост његовог поистовећивања са концептом законите нелегитимне евазије, до ког неретко долази, како у литератури, тако и пракси.

У другој глави дисертације (*Средства у борби против законите нелегитимне пореске евазије*) дата је свеобухватна класификација и детаљна анализа разноврсних средстава која се упоредноправно, односно у српском пореском праву користе у борби против законите нелегитимне пореске евазије. Спроведеним истраживањем се утврђује место и функција општег антиабузивног правила у систему заштите од законите нелегитимне пореске евазије у одређеном пореском систему. Тај циљ је реализован разграничавањем института општег антиабузивног правила од сродних правних института и испитивањем начина интеракције између њих. Од сродних института прво су анализирани фискалне судске доктрине (*substance-over-form* доктрина, доктрина економске суштине, тест пословне сврхе, *step transaction* доктрина, доктрина *fraus legis* и доктрина забране злоупотребе права), с обзиром на то да њихово установљавање историјски претходи увођењу општих антиабузивних правила те, неретко, утиче на каснији избор законодавца у погледу његове формулације. Затим су испитана у упоредном праву најчешће присутна посебна антиабузивна правила. Аргументовани су разлози неопходности комплементарне примене посебних и општег антиабузивног правила у одређеном пореском систему. Посебна пажња је посвећена анализи одређених института, који су у свом деловању усмерени на понашања пореских обвезника која су ближа незаконитој пореској евазији (континенталноправни концепт симулације и *common law* концепт *sham* трансакције), а који се у појединим пореским системима, због непостојања општег антиабузивног правила, неоправдано сматрају његовим супститутом.

У трећој глави дисертације (*Упоредноправна анализа општих антиабузивних правила*) институт општег антиабузивног правила је рашчлањен на његове саставне елементе, заједничке свим или већини анализираних упоредноправних решења. Први део анализе посвећен је елементима супстантивног карактера, у које упоредни законодавци, са мање или више успеха, настоје преточити уобичајене индиције законите нелегитимне пореске евазије. У истом делу се настоји идентификовати утицај, који су на формулацију супстантивних елемената извршиле претходно испитане фискалне судске доктрине. Други део анализе је фокусиран на елементе општих антиабузивних правила процесног карактера и њихов допринос заштити права пореских обвезника, односно једноставнијој примени општег антиабузивног правила. У последњем делу ове главе дисертације испитују се могуће правне последице примене општих антиабузивних правила, најпре у односу на аранжман пореског обвезника (неутрализација и/или реквалификација абузивног аранжмана), а затим и у односу на самог пореског обвезника (санкционисање пореског обвезника који се упустио у абузивно понашање). Функционална компаративна анализа различитих модела елемената општих антиабузивних правила праћена је њиховом оценом из угла правне сигурности, сложености, административне изводљивости и њихове ефикасности у сузбијању законите нелегитимне евазије.

Четврта глава дисертације (*Место општих антиабузивних правила у националном пореском праву, међународном пореском праву и пореском праву Европске уније*) посвећена је анализи општих антиабузивних правила у ширем контексту (1) националног пореског права, (3) међународног уговорног пореског права и (2) пореског права Европске уније. У првом делу се идентификују ограничења која за примену општег антиабузивног правила могу произаћи из

посебних антибузивних правила, која су примени у одређеном пореском систему. Полазећи од приступа које следе упоредноправна законодавства, односно пракса пореских органа, настоје се утврдити ситуације у којима је оправдано применити опште антибузивно правило након (не)успешне примене посебног антибузивног правила. У другом делу се испитује интеракција општих антибузивних правила прописаних унутрашњим пореским законодавством одређене јурисдикције са општим антибузивним правилима садржаним у њеним пореским уговорима. Трећи део излагања посвећен је ограничењима која формулацији и примени општих антибузивних правила држава-чланица намећу примарно и секундарно право Европске уније. У домену примарног права Уније, анализиран је пут који је прешао Суд правде ЕУ до коначног успостављања паневропске доктрине о забрани злоупотребе пореског права, као и однедавно преузета контроверзна улога Европске комисије у *de facto* контроли примене унутрашњих општих антибузивних правила од стране пореских органа држава-чланица. У погледу секундарног права Уније, дат је историјски преглед развоја комунитарног општег антибузивног правила, уз критику решења коначно усвојеног у Директиви против избегавања пореза.

Пета глава дисертације (*Општа антибузивна правила у контексту најважнијих правних начела*) фокусирана је на испитивање института општег антибузивног правила у контексту најважнијих правних начела на којима почивају модерни порески системи широм света, међу којима је и порески систем Републике Србије. Циљ поменуте анализе је да се идентификују евентуалне опречности, које могу постојати у односу између општег антибузивног правила прописаног унутрашњим пореским законодавством одређене јурисдикције и кључних (пореско)правних начела која су у примени у њој. Истовремено се настоје пронаћи могући аргументи у прилог увођењу општег антибузивног правила, који произлазе из појединих анализираних начела. Истраживање у овој глави темељи се превасходно на образложењима одлука уставних судова упоредних јурисдикција, у којима је постављено питање усклађености општег антибузивног правила са начелом владавине права, начелом законитости, начелом поделе власти, начелом сразмерности и начелом правичности.

С обзиром на налазе претходне главе, односно закључак да општа антибузивна правила могу да доведу у питање реализацију циљева одређених правних начела на којима се темеље савремени порески системи у демократским државама, Лидија Живковић у шестој глави докторске дисертације (*Заштита права пореског обвезника у контексту примене општих антибузивних правила*) идентификује и анализира механизме заштите права пореског обвезника, за које сматра да могу допринети ублажавању проблема који прате увођење општег антибузивног правила у одређени порески систем. У том смислу, спровођење (макар дела) анализираних решења посматра се као претходни услов за увођење општег антибузивног правила у одређени порески систем. Анализом су обухваћени механизми који су део формулације и имплементације општих антибузивних правила, као и механизми који су део ширег порескоправног институционалног оквира и који, стога, подразумевају темељније реформе, које излазе из надлежности пореског законодавца. С обзиром на захтевност појединих анализираних решења, испитане су могућности за њихово постепено и/или алтернативно увођење.

Седма глава дисертације (*De lege ferenda опште антибузивно правило у српском пореском праву*) садржи конкретне смернице и предлоге за формулисање *de lege ferenda* општег антибузивног правила у српском пореском законодавству, чиме се теоријска сазнања и налази којим је резултирало претходно излагање практично примењују, водећи рачуна о потребама и могућностима пореског система Републике Србије. Предлози су систематизовани у три дела тако да прате структуру претходног излагања, те обухватају – смернице у погледу супстантивних и процесних елемената општих антибузивних правила, смернице које се односе на правне последице примене општих антибузивних правила и, коначно, смернице за успостављање робусног система заштите права пореских обвезника у контексту примене општег антибузивног правила.

У завршној глави дисертације изложена су закључна разматрања. У њој се систематизују кључни налази до којих је кандидаткиња дошла у свом истраживању и износе закључци у погледу заснованости иницијално постављених хипотеза. Након закључка следи преглед коришћене литературе и правних извора.

Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње Лидије Живковић, под насловом „Општа антиабузивна правила“, у саставу: проф. емеритус Дејан Поповић, проф. др Марина Димитријевић и проф. др Светислав Костић је у свом Извештају истакла да докторска дисертација представља вредан допринос науци пореског права те да је научна расправа спроведена у дисертацији релевантна не само за домаћу науку пореског права, већ пружа темељни увид у међународноправни, односно комунитарни аспект института општег антиабузивног правила. При изради дисертације, кандидаткиња је користила велики број домаћих, а посебно страних научних и правних извора (превасходно на енглеском и немачком језику), који су уредно цитирани. Структура рада је одлично организована и, будући да прати редослед постављених хипотеза, олакшава читаоцима праћење излагања. Такође, чланови Комисије истичу да истраживачки приступ кандидаткиње Лидије Живковић показује завидну дозу интелектуалне храбрости, али и темељности. Наиме, у својој докторској дисертацији она настоји да детаљним аналитичким поступком дође до основа на којима би свако опште антиабузивно правило морало да почива, односно да укаже на кључне разлоге, које би креатори пореске политике морали да имају у виду приликом избора између различитих облика антиабузивних правила. Другим речима, кандидаткиња нас прво враћа на полазне премисе, а затим пошто их јасно поставља, води читаоца кроз *more* различитих облика борбе против законите нелегитимне пореске евазије, при чему управо такво постављање полазних премиса омогућава разумевање сложених доктрина, односно нормативних оквира којима се ова област одликује.

Лидија Живковић је у дисертацији детаљно представила различите теоријске приступе, укључујући и оне који негирају потребу за антиабузивним правилима, односно који их сматрају начином на који законодавац избегава одговорност за свој несолидан рад приликом доношења пореских закона. Кандидаткињина способност да умешно укаже на теоријске нијансе омогућава читаоцима да јасно сагледају сложену област општих антиабузивних правила. Она посвећује пажњу свим релевантним аспектима тих норми, као и њиховој интеракцији са другим правилима која у себи садрже антиабузивну компоненту, односно сагледава њихово место у различитим областима пореског права, а посебно у његовим међународним оквирима. Оно што је посебно значајно јесте чињеница да се у овој докторској дисертацији равноправна пажња посвећује и материјалним и процесним аспектима антиабузивних правила, а управо је изостанак осетљивости законодавца на потребу да овим нормама прилагоди и процесни оквир који њихова примена захтева – који је присутан у многим државама, па чак и на нивоу најугледнијих међународних организација у домену опорезивања, а не само у Србији – један од кључних изазова у домену општих антиабузивних норми. Због свега тога, докторска дисертација Лидије Живковић може да буде од користи било ком истраживачу области општих антиабузивних норми, независно од (националног) правног система. Истовремено, кандидаткиња посвећује значајну пажњу постојећем решењу у српском пореском систему и разматра начело фактицитета из чл. 9 ЗПППА, које се уобичајено назива српском општом антиабузивном нормом. За разлику од већ присутних критичких осврта на одредбу којом је предвиђено начело фактицитета у српском законодавству, у овој докторској дисертацији се иде ка томе да се утврди извор који је инспирисао креаторе пореске политике да га уграде у ЗПППА 2003. године и да се темељно анализира његов смисао. Управо захваљујући доследном истраживачком приступу, ауторка долази у прилику да пружи драгоцене препоруке у погледу облика који би наша будућа општа антиабузивна норма требало да има. Имајући у виду чињеницу да је у области пореског права у Србији, али и у глобалном контексту, пред нама тек време изазовних расправа у погледу улоге и облика општих антиабузивних правила, докторска дисертација кандидаткиње Лидије Живковић представља и правовремени научни допринос, на основу кога се може базирати не само даљи теоријски него и нормативни рад.

2. Serbia in *Taxation of Companies in Financial and Economic Distress* (ed. E. Kristoffersson), IBFD, Amsterdam, 2023, 385–400.

У овој међународној публикацији, која се бави опорезивањем компанија у финансијски и економски неповољним околностима, које су биле последица пандемије COVID-19, Лидија Живковић обрађује поглавље које се односи на Србију. Она наводи да је, према званичним извештајима о економским ефектима пандемије COVID-19, Србија била једна од европских земаља која је била најмање економски погођена, што се приписује здравим макроекономским учинцима у годинама које су претходиле пандемији, као и специфичној структури српске економије. Наиме, релативно скроман део БДП Србије је концентрисан на сектор туризма, у односу на секторе који су били значајно мање економски погођени насталом кризом, као што су пољопривреда, шумарство и рибарство, сектор информационих технологија и др. Међутим, иако је пад економске активности био релативно низак (нарочито у поређењу са другим земљама у Европи), ефекти пандемије су били значајни те је дошло до успоравања раста реалног БДП-а. Главни проблем у вези са мерама које су биле уведене у Србији, са циљем да се ублаже економски шокови до којих је довела пандемија била је њихова претерано широка природа. Наиме, мере нису биле усмерене само на оне економске секторе који су осетили највеће негативне последице пандемије, него су биле једнако доступне економским субјектима у свим секторима привреде. Фискални савет Републике Србије је више пута упозоравао да такав приступ није добар, јер су користи од уведених мера имали и они економски субјекти који су били профитабилни током пандемије. Сличан приступ су примењивале и друге земље Западног Балкана. Да су мере биле таргетоване само на оне привредне субјекте који су се, због врсте своје пословне делатности, током пандемије нашли у економски неповољном положају, могао је да се постигне исти учинак, уз значајно мањи укупан фискални трошак.

3. Порез на дигиталне услуге: дизајн, правна природа и перспективе, *Право и привреда*, 1/2023 (коауторски са Гордана Илић Попов), 1–24.

Предмет рада је порез на дигиталне услуге – нови порески облик којим државе широм света настоје да одговоре на изазове које за опорезивање добити стварају модели пословања које примењују мултинационалне групе компанија активне у домену дигиталне економије. У раду се анализирају елементи дизајна и начин функционисања пореза на дигиталне услуге. На основу добијених налаза настоји се одредити његова (хибридна) правна природа. Ауторке предочавају недостатке тог пореског облика те разматрају могућност његовог „опстанка на сцени“ у контексту евентуалне имплементације координисаног приступа опорезивању дигиталне економије, представљеног у оквиру ОЕЦД-ове иницијативе „Први стуб“ (енг. *Pillar One*). Координисани приступ предвиђа делимично напуштање концепта сталне пословне јединице као предуслова за опорезивање добити нерезидентних обвезника. Суштински циљ поменуте иницијативе је да се макар у односу на део добити највећих и најпрофитабилнијих мултинационалних група субјективно пореско право додели јурисдикцијама на чијој територији се налазе корисници, односно потрошачи њихових добара и услуга. Међутим, имплементација координисаног решења предвиђеног Првим стубом претпоставља формулисање посебне мултилатералне конвенције којом би била спроведена ревизија постојећег међународног порескоправног оквира, тј. мреже пореских уговора који су тренутно на снази. Чини се фактички немогуће да се – чак и уколико би се чланице Инклузивног оквира успеле да усагласе око садржине такве конвенције – ратификација спроведе у планираном року, тј. до 1. јануара 2024. године. Стога је готово извесно да време пореза на дигиталне услуге није прошло, иако је он био уведен у велики број јурисдикција уз експлицитну оgradu да се ради о привременом решењу. Бројни проблеми који произлазе из начина на који је конципиран и имплементиран чине да га чак и државе које се одлуче за његово увођење виде као изнуђено решење. У том контексту, можда и најважнија његова улога јесте подстицај који је пружио да се у релативно кратком временском периоду постигне начелни политички консензус о координисаном решењу проблема које је у области опорезивања добити

узроковала дигитална економија. Посебан значај анализе пореза на дигиталне услуге огледа се у контексту континуираног развоја и раста сектора информационих и комуникационих технологија у Србији.

4. Unshell Directive Proposal in a Nutshell: Open Questions, *Strani pravni život*, Vol. 66, 4//2022, 367–386.

У раду се анализира Предлог Директиве Европске комисије за Директиву Савета о утврђивању правила за спречавање злоупотребе фиктивних субјеката (тзв. *shell* ентитети) у пореске сврхе, која се колоквијално назива „Директива без љуске“. Ауторка идентификује карактеристике постојећег законодавног оквира ЕУ, које доприносе честој употреби фиктивних субјеката (ентитета), са циљем избегавања пореза у оквирима јединственог тржишта Уније. У наставку рада објашњава контекст у којем је формулисан Предлог ове директиве. У средишту рада је детаљна анализа антиабузивне мере, односно механизма који предвиђа Предлог директиве те Живковић указује и разматра основне проблеме, који би могли да се очекују у вези са његовом применом. Ауторка процењује ефекте Предлога поменуте директиве на обвезнике пореза на добит правних лица у Србији. На крају рада износи свој закључак да би у Предлогу директиве требало учинити одређене измене, како би се обезбедила боља и ефикаснија интеракција са општим антиабузивним мерама, које већ постоје у националним законодавствима земаља-чланица ЕУ. Осим тога, према мишљењу ауторке, треба боље прецизирати критеријуме и начин одабира индикатора (економске) суштине, на којем се заснива антиабузивни механизам, који је предвиђен Предлогом директиве о утврђивању правила за спречавање злоупотребе фиктивних ентитета у пореске сврхе.

5. Women with Disabilities through the Lens of the Tax System – The Case of Serbia in *Intersectional Discrimination of Women and Girls with Disabilities and Means of their Empowerment* (eds. Lj. Kovačević, M. Evola, D. Vujadinović), Faculty of Law University of Belgrade, Belgrade, 2022, 689–702.

Ауторка у раду анализира положај жена са инвалидитетом из перспективе пореског система, на примеру Републике Србије. Један од темељних принципа на којима се заснивају савремени порески системи је принцип способности плаћања, који подразумева плаћање пореза сразмерно економској снази, односно економској способности. У том смислу, приликом опорезивања треба имати у виду утицај који инвалидитет има на економску способност пореског обвезника (нпр. у стицању прихода и др.), као и на економску способност лица која пружају негу и финансијску подршку члану породице са инвалидитетом. Лидија Живковић настоји да испита да ли је, односно у којој мери постојећи српски порески систем у стању да поменуту околност узме у обзир приликом „одмеравања“ економске способности тих лица. Она подвргава анализи шири порескоправни оквир из угла потреба особа са инвалидитетом и, такође, оцењује појединачне порескоправне одредбе, које би требало да допринесу унапређењу њиховог економског положаја. Ауторка закључује да су одредбе садржане у српским пореским прописима, које су усмерене на постизање поменутог циља, крајње рудиментарне и партикуларизоване. Другим речима, законодавац до сада није на свеобухватан начин приступио том проблему. То наводи на општи закључак да су креатори српске пореске политике били потпуно незаинтересовани и неосетљиви према потребама физичких лица која се због инвалидитета, независно од пола, налазе у посебно неповољном положају.

6. Gender Equitable Taxation in *Gender-Competent Legal Education* (eds. D. Vujadinović, M. Fröhlick, T. Giegerich), Springer 2023 (коауторски са Е. Kristoffersson, M. Cedro, T. Ponto Aricha), 375–404.

У овом коауторском раду Лидија Живковић се бавила ефектима које пореска структура има на родну равноправност, односно какав однос порески системи имају према родним питањима. Она је настојала да препозна родне предрасуде код различитих пореских облика, пре свега код

пореза на доходак грађана, где су оне много видљивије, али и код пореза на добит, пореза на имовину и опорезивања потрошње. Такође, заједно са Teresom Aricha, сачинила је закључак рада. Иако на први поглед делује да су порески системи родно неутрални, они заправо могу да генеришу неједнакост полова због њиховог анахронистичког дизајна. Наиме, начин на који су порески системи широм света дизајнирани често не узима у обзир околностима у којима функционишу модерна друштва, било да је реч о расподели родних улога у породици, на радном месту или у економији уопште. Но, у том погледу чине се значајни помаци. С друге стране, јавне финансије су тек релативно скоро увиделе значај ефеката јавних политика на родну једнакост. Велики број јурисдикција је из својих пореских система елиминисао одредбе, које су експлицитно указивале на родну предрасуду, али су ипак и даље остале одређене имплицитне одредбе, те у том смислу треба усавршавати и унапређивати пореска решења. Закључак аутора рада је да не само пореска политика већ и буџетска политика треба да, у своје различите сегменте, интегришу родну перспективу. Начин на који државе распоређују и троше пореске и друге приходе има велики значај за смањење неједнакости полова. Најзад, културне разлике ће неизбежно наставити да имају утицај на родне предрасуде и начин на који бих их требало елиминисати.

7. Implementing the Multilateral Instrument in Serbia, in *The Implementation and Lasting Effects of the Multilateral Instrument* (eds. G. Kofler et al.), IBFD, Amsterdam, 2021 (коауторски са Дејаном Поповићем и Горданом Илић-Попов), 763–783.

Република Србија је једна од 68 јурисдикција која је у Паризу 7. јуна 2017. године потписала Мултилатералну конвенцију за примену мера у циљу спречавања ерозије пореске основице и премештања добити. Након ратификације, Мултилатерална конвенција је ступила на снагу 1. октобра 2018. године. Аутори закључују да су главни мотиви за потписивање и потом ратификовање те Конвенције политичке природе, јер је на тај начин Србија послала јасну поруку Европској унији и међународној заједници о својој недвосмисленој спремности да сарађује у борби против избегавања плаћања пореза и агресивног пореског планирања. У раду се детаљно приказују и анализирају чланови Мултилатералног инструмента које је Србија прихватила да модификује у свим својим пореским уговорима. Такође, Србија је задржала право да не примењује неке чланове Мултилатералног инструмента, на које аутори указују и настоје да објасне разлоге стављања таквих резерви. Поповић, Илић-Попов и Живковић закључују да је још увек рано да би могло да се процени какав ће бити коначан исход Мултилатералног инструмента у Србији. Међутим, аутори сматрају да би, уколико не остане на нивоу једнократног подухвата него се временом развије у стални форум за разматрање будућих пореских кретања и пореског развоја, било оправдано означити Мултилатерални инструмент као револуционарни корак у области међународног опорезивања.

8. Повратак идеје о заједничкој консолидованој основици пореза на добит, *Liber amicorum: Зборник радова у част професора емеритуса Дејана Поповића* (ур. Гордана Илић-Попов), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021, 404–425.

Заједничка консолидована основица пореза на добит је пројекат који представља напор Европске уније да хармонизује националне системе опорезивања добити и на тај начин одговори на изазове глобализације и економске интеграције светске привреде. Иако је реч о идеји на којој је Европска комисија започела рад пре више од 15 година, одсуство политичке воље у одређеном броју земаља-чланица утицало је да та идеја и данас остане у форми предлога. Међутим, промена политичке климе која је уследила након економске кризе из 2008. године утицала је на „оживљавање“ те идеје. Главни разлог је потреба да се обезбеде нови извори финансирања буџета Уније, који треба да осигурају адекватан одговор на кризу која је узрокована пандемијом вируса Covid-19. Лидија Живковић критички анализира елементе

пројекта заједничке консолидоване основице пореза на добит и указује на његове главне недостатке. Имајући у виду савремена дешавања у сфери међународног пореског права, као и економске последице узроковане пандемијом, ауторка закључује да би се могла очекивати само делимична имплементација поменутог пројекта јер без значајних унапређења, пре свега механизма за расподелу добити, постизање политичког консензуса није вероватно.

9. The Conference of the Parties: A future for a More Profound Multilateralism in Tax Matters, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, (54), 3/2020, 1123–1140.

Предмет овог рада је анализа практичног домашаја Конференције уговорних страна, која представља механизам који је садржан у члану 31 Мултилатералне конвенције за примену мера које се у циљу спречавања ерозије пореске основице и премештања добити односе на пореске уговоре. Пошто је домен примене Конференције уговорних страна условљен специфичном правном природом и начином функционисања Мултилатералне конвенције, ауторка се у првом делу рада бави њиховим испитивањем. Након тога, детаљно разматра одредбе Конвенције које се односе на успостављање процедуралног оквира у којем би Конференција уговорних страна требало да буде примењена. Главни део рада чини анализа, с ослонцем на Бечку конвенцију о уговорном праву, кључних аспеката процедуралног оквира Конференције уговорних страна које је Мултилатерална конвенција пропустила да уреди, односно поступка одлучивања Конференције уговорних страна и правних ефеката њених будућих одлука. Ауторка остаје пред дилемом да ли би Конференција уговорних страна могла да има улогу која би била значајна у мери у којој је то случај у другим областима међународног јавног права, имајући у виду да државе нису спремне да се одрекну свог фискалног суверенитета. Она закључује да би Конференција уговорних страна могла да послужи као основ и добар правни оквир за продубљену сарадњу у пореској материји међу јурисдикцијама широм света (независно од нивоа њиховог економског развоја), што се чини посебно важно у околностима у којима се свет суочава са новом економском кризом.

10. Resolution of Dual Residence Instances in the Case of Companies, *Annals of the Faculty of Law in Belgrade*, (68), 4/2020, 111–129.

Концепт фискалног резидентства је један од средишних у међународном пореском систему. Јурисдикције имају слободу да за одређивање резидентства примене критеријуме које оне сматрају да су одговарајући. Кад је реч о фискалном резидентству компанија једна група земаља/јурисдикција се опредељује за формални критеријум (место инкорпорације, односно место регистрације седишта компаније), док друга група резидентство одређује на *case-by-case* основи разматрајући све релевантне околности (место управе, место ефективне управе, место главне управе и контроле). Међутим, највећи број јурисдикција, међу којима је и Србија, примењује оба критеријума – и формални и субјективни. Пошто се порески уговор примењује само на резиденте, а од националног пореског права зависи на који начин ће одредити тај концепт, може се догодити да се порески обвезник истовремено сматра резидентом обе земље-уговорнице. Због тога је предуслов за примену пореског уговора да се претходно реши питање двојног резидентства у случају компанија, што је предмет овог рада Лидије Живковић. У том смислу, она анализира нови приступ у међународном пореском праву за решавање таквих случајева – поступак заједничког договарања надлежних пореских органа земаља-уговорница. Ауторка критички испитује и процењује колико је такав поступак стварно пожељан, стављајући га пре свега у контекст његове примене у Србији.

11. National Report Serbia in *Reconstructing the Treaty Network* (eds. D. Duff, D. Gutmann), IFA Cahier de Droit Fiscal International, Vol. 105a, Rotterdam, 2020 (коауторски са Дејаном Поповићем и Горданом Илић-Попов), 691–709.

У првом делу рада аутори се баве утицајем који Мултилатерални инструмент и BEPS акциони план имају на мрежу пореских уговора. Србија је навела да све своје пореске уговоре, њих 58 који су 2017. године (односно, у години кад је потписана Мултилатерална конвенција) били на снази и шест тада само потписаних, сматра „обухваћеним пореским уговорима“, али неколико њених уговорних партнера није сврстало уговоре са Србијом међу своје пореске уговоре обухваћене Мултилатералном конвенцијом. У исто време, Србија је задржала право да неке одредбе Мултилатералне конвенције не угради у целости у своје пореске уговоре (члан 3 – Транспарентни ентитети, члан 5 – Примена метода за отклањање двоструког опорезивања, члан 10 – Анти-абузивна правила у вези са сталним пословним јединицама у трећим земљама и члан 11 – Примена пореских споразума за ограничавање права земље уговорнице да опорезује своје резиденте). Аутори у том смислу дају преглед обухваћених пореских уговора и укратко износе које модификације ће бити нужне с обзиром на приступање Мултилатералној конвенцији. Други део је посвећен практичним аспектима имплементације Мултилатералног инструмента. Посебна пажња је посвећена тесту главног циља трансакције или аранжмана и тешкоћама које могу да се очекују јер није усвојен процедурални оквир за његову примену. Такође, пред пореске органе и пореске обвезнике се поставља изазов у примени поступка заједничког договарања, што претпоставља обезбеђивање јасних правила и неопходних информација за спровођење тог поступка.

12. National Report Serbia (Chapter 32) in *Tax Treaty Arbitration* (eds. M. Lang *et al.*), IBFD, Amsterdam, 2020 (коауторски са Дејаном Поповићем и Горданом Илић-Попов), 699–719.

Аутори приказују постојеће стање, с аспекта пореских уговора које Србија примењује и указују на значај поступка заједничког договарања надлежних органа држава уговорница и арбитражног поступка у годинама које су пред нама, а у вези са спорним питањима која могу да настану приликом примене пореског уговора. Они указују да одредба која уређује поступак заједничког договарања није уграђена само у уговор о избегавању двоструког опорезивања закључен са Малезијом. Аутори, међутим, истичу као значајан недостатак то што српска пореска власт није објавила никакав водич или сличан документ, који би пореским обвезницима пружио информације о покретању и спровођењу поступка заједничког договарања. Надаље, спровodeћи упоредну анализу, они закључују да ниједан од 60 пореских уговора које Србија примењује од 1. јануара 2019. године не садржи арбитражну клаузулу, коју предвиђа члан 25 Модел-конвенције ОЕЦД. Таква ситуација ће нужно морати да се промени као последица утицаја BEPS мера, које је Србија прихватила потписивањем Мултилатералне конвенције за примену мера у циљу спречавања ерозије пореске основице и премештања добити у јуну 2017. године. Поповић, Илић-Попов и Живковић закључују да ће увођење арбитражне клаузуле у постојеће пореске уговоре, као и у оне које Република Србија буде убудуће закључивала, бити нужно не само због утицаја и притисака које ће вршити пословна заједница него и због обавезе Србије да хармонизује своје национално законодавство са правом Европске уније, односно преузме њене правне тековине, па отуда и да прихвати Арбитражну конвенцију.

13. Serbia Introduces New Tax Incentives to Boost the Knowledge-Based Economy, *European Taxation*, Issue 2/3, 2020 (коауторски са Драганом Демировићем), 85–90.

У овом раду аутори се баве недавним изменама у српском пореском законодавству (Закону о порезу на добит правних лица и Закону о порезу на доходак грађана), којима су уведени нови порески подстицаји за „економију засновану на знању“. Реч је о следећим подстицајима: привилегован порески третман квалификованог прихода који остваре одређени порески обвезници (режим познат под називом *IP box*), одбитак у пореском билансу трошкова, у двоструко већем износу од стварно насталих, који су непосредно повезани са истраживањем и

развојем које обвезник обавља у Србији, порески кредит за улагања у капитал новооснованог привредног друштва које обавља иновациону делатност и пореско ослобођење од пореза на зараде на примања које запослени стекне од послодавца по основу акција или опција на акције без накнаде или по повлашћеној цени. Циљ уведених пореских подстицаја је да подрже активности истраживања и развоја у Србији и аутори детаљно анализирају сваки од наведених подстицаја.

14. National Report Serbia (Chapter 29) in *Implementing Key BEPS Actions: Where do we stand?* (eds. Michael Lang *et al.*), IBFD, Amsterdam, 2019 (коауторски са Светиславом В. Костићем), 721–751.

Попут највећег броја земаља, и Србија се у последње више од две деценије суочава са ерозијом пореске основице и премештањем добити у развијене земље или у јурисдикације са преференцијалним пореским режимом од стране својих имућних резидената, што подрива интегритет пореског система и код осталих пореских обвезника ствара оправдан осећај неправичности. Србија је била један од иницијалних потписника Мултилатералне конвенције за примену мера које се у циљу спречавања ерозије пореске основице и премештања добити односе на пореске уговоре. Тај Мултилатерални инструмент (Мултилатерална конвенција) функционише упоредо са постојећим уговорима о избегавању двоструког опорезивања, модификујући њихову примену, како би се ефикасно имплементирале BEPS (*Base Erosion and Profit Shifting*) мере које се односе на пореске уговоре, са циљем спречавања ерозије пореске основице и премештања добити. Аутори у раду анализирају постојећа решења у српском праву у контексту мера из следећих BEPS акција: Акције 2 (Мере за неутралисање ефеката аранжмана са неподударањем хибрида), Акције 3 (Правила о контролисаној иностраној компанији), Акције 4 (Одбитак камате и других финансијских плаћања), Акције 5 (Супротстављање штетним пореским праксама), Акције 8–10 и 13 (Трансферне цене), Акција 12 (Правила обавезног објављивања), Акција 15 (Имплементација Мултилатералног инструмента). Аутори се такође баве и специфичним питањима у вези са одредбама пореског уговора: Акција 6 (Спречавање пружања погодности из пореских споразума у неподесним околностима), Акција 7 (Спречавање артифицијелног избегавања статуса сталне пословне јединице) и Акција 14 (Чињење механизма решавања спорова ефикаснијим).

15. Решавање спорова поводом двоструког опорезивања у праву Европске уније, *Правни живот* 11/2019, 47–61.

Ауторка истиче да правна средства која су предвиђена националним пореским законодавством, по правилу, нису ефикасна мера за отклањање међународног двоструког опорезивања дохотка, добити или имовине. Главни разлог лежи у њиховој једностраној природи, односно што су резултат акције само једне државе те не обавезују другу пореску јурисдикцију. Потпуно је извесно да ће модификације постојеће мреже пореских уговора које су нужне због имплементације BEPS (*Base Erosion and Profit Shifting*) акционог плана повећати број спорова између пореских органа различитих држава. Лидија Живковић је отуда пажњу у овом раду усмерила на Директиву о механизмима за решавање пореских спорова у Европској унији. Она закључује да та Директива, као акт секундарног права Уније, доноси значајан напредак у односу на раније механизме предвиђене инструментима међународног јавног права (Арбитражна конвенција и порески уговори). Наиме, Директива садржи одговарајућа процедурална правила и успоставља надлежност Суда правде ЕУ, што обезбеђује много већу ефикасност у отклањању двоструког опорезивања и истовремено унапређује правну сигурност, јер све земље-чланице треба да имплементирају и тумаче одредбе Директиве на уједначен начин. У наставку свог излагања, ауторка указује на недостатке механизма којима се решавају порески спорови у Србији. Она закључује да је потребно да се у постојећем Закону о пореском поступку и пореској администрацији регулише процедурални оквир у којем би се одвијао

поступак заједничког договарања, а да би српском пореском законодавцу у том смислу могле значајно да послуже одредбе поменуте Директиве.

16. Real estate proviso као анти-абузивно правило у српским пореским уговорима, *Прилози пројекту Идентитетски преобрасај Србије – колективна монографија* (ур. Ивана Крстић, Маја Лукић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2019, 297–312.

Предмет овог рада је анализа концепта *real estate proviso* који је, као додатно колизионо правило, садржан и у Модел-конвенцији ОЕЦД и у Модел-конвенцији УН. Реч је о специјалном анти-абузивном правилу, које је претрпело одређене измене у оквирима свеобухватне ревизије међународног пореског система, која је била иницирана BEPS акционим планом. Циљ *real estate proviso* је да обезбеди пореску неутралност и једнакост пореског третмана директног и индиректног отуђења непокретности, односно да земљи извора додели примарно право опорезивања капиталног добитка насталог отуђењем саме непокретности, али и капиталног добитка реализованог отуђењем непокретности посредством преноса акција, односно удела у компанији у чијем власништву је непокретност. Ауторка приказује начин на који је то колизионо правило до сада било уређено у српским пореским уговорима, указујући на главна одступања од решења садржаних у Модел-конвенцији ОЕЦД и Модел-конвенцији УН. Од укупно 59 пореских уговора које примењује Република Србија, њих 31 садржи *real estate proviso*. Живковић, такође, указује на измене које ће у погледу *real estate proviso* српски порески уговори претрпети почетком примене Мултилатералног инструмента, који је у Србији у примени од 1. октобра 2018. године, што ће допринети борби против агресивног пореског планирања и нелегитимне пореске евазије.

17. Излазни порези у случају привредних друштава у праву Европске уније, *Правни живот* 10/2018, 725–742.

Ауторка анализира мобилност привредних друштава с аспекта компанијског права, у мери у којој је то предуслов за разумевање пореских импликација пресељења привредног друштва (односно премештања његовог стварног или регистрованог седишта) на територију друге државе, међу којима кључну улогу имају тзв. излазни порези. Након одређивања појма „излазног пореза“ (који, према својој суштини, представља порез на капиталне добитке) и указивања на мотиве његовог увођења, Живковић анализира у којој мери земље чланице ЕУ могу да, наметањем таквог пореза, ограничавају мобилност привредних друштава на територији јединственог тржишта Уније. У том смислу, она анализира праксу Европског суда правде, која је имала битну улогу приликом одређивања места и значаја излазних пореза у праву Европске уније. Сем тога, анализи је подвргла и релевантне одлуке из материје компанијског права у предметима који су се тicali емиграционе промене седишта привредних друштава.

18. National Report Serbia in *Anti-avoidance measures of general nature and scope – GAAR and other rules* (eds. P. Rosenblatt, M. E. Tron), IFA Cahier de Droit Fiscal International, Vol. 103a, 2018 (коауторски са Дејаном Поповићем и Горданом Илић-Попов), 5–21.

Аутори се баве општим анти-абузивним мерама из члана 9 српског Закона о пореском поступку и пореској администрацији које су оличене у начелу фактицитета, истичући да се то начело састоји од три одвојена правила, која су уведена са циљем супротстављања нелегитимној законитој пореској евазији. Прво, пореске чињенице се утврђују према њиховој економској суштини. Друго, ако се симулованим правним послом прикрива неки други правни посао, за утврђивање пореске обавезе основу чини дисимуловани правни посао. Треће, кад су на прописима супротан начин остварени приходи, односно стечена имовина, Пореска управа

ће утврдити пореску обавезу у складу са законом. Начело фактицитета је уведено у српски порески систем у 2003. години, а његова прва примена у судском случају уследила је неколико година доцније, с тим што су се отворила многа питања на која нису добијени одговарајући одговори. Велики број мишљења Министарства финансија Републике Србије се позива на начело фактицитета, али не даје даља образложења његове примене. Аутори сматрају да су у току последње деценије, па и дуже, порески обвезници у Србији били изложени високом степену правне несигурности. Због тога закључују да начело фактицитета треба да буде подвргнуто значајним изменама, како би општа анти-абузивна мера садржана у њему могла да оствари очекивану намеру законодавца и била у сагласности са општеприхваћеним концептом таквих мера.

19. Taxpayers' Rights in Serbia: The Existing Framework and Much-Needed Improvements, *Tax Notes International*, (89), 9/2018, 807–819.

У овом раду Лидија Живковић анализира законодавни оквир за заштиту права пореских обвезника у Србији, указујући на слабости које у том погледу постоје и дајући одговарајуће препоруке у правцу унапређивања, посебно имајући у виду мере предвиђене BEPS акционим планом. Она полази од основних уставних принципа у области јавних финансија, којима је предвиђено да се средства за финансирање надлежности Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе обезбеђују из пореза и других дажбина уведених на основу закона, као и од принципа општости пореске обавезе и способности плаћања пореза према економској снази. Након тога, Живковић приказује листу права пореских обвезника из члана 24 Закона о пореском поступку и пореској администрацији, истичући да је њихова заштита, између осталог, обезбеђена и основним начелима пореског поступка која су предвиђена тим законом (начело законитости, начело временског важења пореских прописа, начело омогућавања увида у чињенице, начело чувања службене тајне у пореском поступку, начело поступања у доброј вери и начело фактицитета). У раду је дат критички осврт на Повељу о правима пореских обвезника коју је Пореска управа Србије донела у 2013. години, али која, заправо, није унела никакве новине у области права пореских обвезника и њихове заштите у српском пореском систему, већ је само поновила и обавезе и права које имају порески обвезници, уз давање врло скромних објашњења. Ауторка се на концизан начин бави и средствима која порески обвезник може да примени уколико није задовољан начином на који се његова права остварују, односно ако је дошло до њиховог кршења.

20. Поступак заједничког договарања у пореским стварима у светлу BEPS акционог плана, *Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe*, 2017, 286–302.

У раду ауторка објашњава улогу и значај поступка заједничког договарања надлежних органа земаља уговорница, који представља механизам за решавање спорова у пореским стварима, у вези са применом пореских уговора. Након испитивања главних елемената тог поступка из члана 25 Модел-конвенције ОЕЦД-а, Лидија Живковић анализира начин на који је тај механизам уређен у српским уговорима о избегавању двоструког опорезивања дохотка и имовине, уз предочавање најзначајнијих одступања од решења предвиђених Модел-конвенцијом ОЕЦД. Сем тога, у раду се разматрају модификације постојеће мреже пореских уговора, за које се Република Србија определила потписивањем Мултилатералног инструмента, који је намењен имплементацији мера из BEPS акционог плана. Живковић сматра да предстојеће измене могу да буду добар подстицај српским пореским органима да у наредним годинама ближе сарађују са надлежним пореским органима из других држава, што би омогућило бољу заштиту права пореских обвезника и обезбедило ефикасније решавање случајева двојног резидентства правних лица.

21. Finality of Losses and their Different or Preferential Treatment, у: *Non-Discrimination in European and Tax Treaty Law* (eds. Kasper Dziurdz, Christoph Marchgraber), Linde, Vienna, 2015, 105–127.

У овом раду, који представља објављену мастер тезу одбраћену у Бечу на Institut-u für Österreichisches und Internationales Steuerrecht, Лидија Живковић се бави тзв. финалним губицима и њиховим друкчијим или привилегованим третманом. Наиме, реч је о ситуацији кад нерезидентна филијала или стална пословна јединица која се налази у другој држави нема фактичку могућност да искористи губитке које је претрпела у земљи свог резидентства, односно земљи на чијој територији се налази (на пример, због тога што је дошло до ликвидације нерезидентне филијале). Ауторка даје детаљна одређења шта се подразумева под појмом „финални“ губици, полазећи од тумачења која су дата у одлукама Европског суда правде, као и у пресудама националних судова. У случају финалних губитака судска пракса најчешће налаже коначну, а не привремену, компензацију губитака. Живковић анализира релевантну праксу Европског суда правде, и то случајеве *Lidl Belgium, Deutsche Shell, Krankenhaus, A Oy, Commission vs. UK*.

Мишљење и предлог

Наставни и педагошки рад, научни и истраживачки рад, као и квалитет и број објављених радова у међународним и домаћим публикацијама и часописима потврђују да се др Лидија Живковић развија у перспективног младог научног радника за ужу научну област Јавне финансије и финансијско право. Одличне оцене и позитивни писани коментари из евалуација студената који су код ње похађали вежбе из предмета Пореско право на основним студијама, као и похвале студената којима је држала одређен број часова наставе на мастер студијама, које се изводе на енглеском језику – Master in European Integration и Master in International Taxation, као и на студијама Gender Equitable Taxation показују њену стручну и педагошку способност да, уз добру припремљеност за часове, студентима на јасан и што приступачнији начин објасни сложену материју. То је, такође, потврдило и њено приступно предавање, у погледу свих елемената оцењивања – припреме предавања, структуре и квалитета садржаја предавања и дидактичко-методичког аспекта извођења предавања. Активности у различитим факултетским комисијама такође је обављала савесно, вредно и одговорно.

Кандидаткиња је похађала релевантне семинаре из области за коју је расписан конкурс за избор у звање доцента и, као добитник страних стипендија, имала прилике за обављање више истраживачких боравака у угледним европским институцијама у области међународног пореског права. То јој је додатно омогућило да редовно прати савремене пореске токове и изграђује професионалне (инострани) контакте. Поред тога, учествовала је, са или без реферата, на значајном броју научних конференција. Њен истраживачки рад се, такође, огледа у учешћу у домаћим и међународним научним пројектима, у којима је давала вредне доприносе.

Квалитет докторске дисертације др Лидије Живковић и њена успешна јавна одбрана показали су темељитост, аналитичност и систематичност у истраживачком раду, као и критичко промишљање приликом анализе комплексних пореских питања, што сведочи о развоју њене научне зрелости. Томе у прилог, такође, говоре и њени досадашњи (ауторски и коауторски) радови, од којих је велика већина објављена на енглеском језику (14 од укупно 20 радова) и чине поглавља у истакнутим монографијама међународног значаја, што доприноси већој видљивости у међународној стручној и научној пореској јавности. То, наравно, не искључује потребу да у свом будућем научном раду своје прилоге и текстове о различитим питањима из

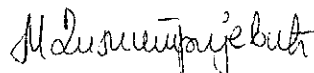
међународног и националног пореског права, такође, настави да објављује и у домаћим научним часописима и зборницима и на тај начин их приближи српској пореској јавности.

Имајући све напред наведено у виду, Комисија има задовољство да Изборном већу Универзитета у Београду – Правног факултета предложи да др **Лидију Живковић** изабере у звање доцента за ужу научну област **Јавне финансије и финансијско право – предмети: Пореско право и Право међународних пореских уговора.**

КОМИСИЈА:

Проф. др Гордана Илић-Попов, председавајућа
редовна професорка Правног факултета
Универзитета у Београду

Проф. др Марина Димитријевић, члан
редовна професорка Правног факултета
Универзитета у Нишу

Проф. др Светислав В. Костић, члан
ванредни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

